

บทที่ 1

ความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดโรงเรียนในระดับประถมศึกษา เป็นห้องสมุดแห่งแรกที่จะสร้างเสริมนิสัยให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากการใช้ห้องสมุด ได้รับประโยชน์และเห็นความสำคัญของห้องสมุด ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการใช้ห้องสมุดและเกิดผลดีต่อการใช้ห้องสมุดประเภทอื่นๆ ต่อไป (กนกวรรณ ศุภกิจ, 2527:5) ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นแหล่งการศึกษาที่สำคัญที่สุดในการวางรากฐานการศึกษาแก่พลเมืองของชาติ เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเพิ่มขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525:1) ทำให้ผลการเรียนดีขึ้น เป็นคนมีเหตุผล มีระเบียบวินัยในตนเอง (สมจิต พรหมเทพ, 2515:44 และบุญเรือน จันทร์ศรีคำ, 2518:75) จากการศึกษาของ Thomason (1987:799A) พบว่านักเรียนร้อยละ 80 เห็นความสำคัญของการใช้ห้องสมุด เพราะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีทางการเรียน และนักเรียนร้อยละ 90 เห็นว่าจำเป็นต้องใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนอย่างแน่นอน

สมจิต พรหมเทพ (2515:44) ได้ศึกษาความสามารถในการใช้ห้องสมุดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่าทักษะในการใช้ห้องสมุดช่วยให้การเรียนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ดีขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ได้เห็นความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตามแนวทางของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 อย่างมาก จึงกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนไว้ในแนวนโยบายการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว สปช. จึงจัดให้มีโครงการจัดทำหนังสือและห้องสมุดโรงเรียนขึ้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยเริ่มดำเนินการในลักษณะห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนให้บริการแก่ทุกโรงเรียนในกลุ่มตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อให้โรงเรียนมีห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักเรียน และส่งเสริมความสามารถในการอ่านของนักเรียนและประชาชนทั่วไปในชุมชนนั้น

2. เพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งที่เป็นประโยชน์สำหรับครูและนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น

3. เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยบางประการของนักเรียนในด้านนิสัยรักการอ่าน การจัดการ เก็บรักษาหนังสือ การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527:7)

ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. มีหนังสือหลายประเภทสำหรับให้บริการแก่ครูและนักเรียน เป็นต้นว่า หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือภาพ หนังสือนิพนธ์ และวารสาร ในบรรดาหนังสือต่างๆที่ห้องสมุดมีอยู่นั้น หนังสือแบบเรียนเป็นทรัพยากรสำคัญที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนของครูและนักเรียน แม้ว่าจะมีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการศึกษามากขึ้น แต่หนังสือแบบเรียนยังเป็นสิ่งบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ในการกำหนดแนวทางสำหรับการศึกษาในแต่ละระดับชั้น เพื่อบอกขอบข่ายรวมทั้งเนื้อหาวิชาที่จะมีการเรียนการสอน ฉะนั้นหนังสือแบบเรียนจึงคงบทบาทและความสำคัญต่อครูและนักเรียนอยู่เสมอ

สำหรับครู หนังสือแบบเรียนเป็นคู่มือที่ครูใช้จัดการเรียนการสอน เพราะเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานแนวทาง รวบรวมข้อเท็จจริงไว้ให้ใช้ (Evans, 1948: preface) เป็นแนวทางในการสอน ช่วยให้เข้าใจขอบข่ายของเนื้อหาวิชาได้รวดเร็ว (Douglas, 1956:162) ด้วยเหตุนี้หนังสือแบบเรียนจึงเป็นสื่อที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนของครูและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ จากผลงานวิจัยของ สตรีพันธ์ เกียนวัฒนา (2518:139), วิเชียร ทันประเสริฐ (2523:จ) และสุวิชา พลเกษ (2524:10) ได้ผลสอดคล้องกันคือ ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือแบบเรียนเป็นหลักในการสอน โดยใช้หนังสือแบบเรียนตลอดทั้งเล่มและค้นคว้าจากหนังสืออื่น ๆ มาประกอบ

สำหรับนักเรียน หนังสือแบบเรียนเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้เพราะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดในเบื้องต้นของวิชาที่เรียน เป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหาวิชา แนะนำวัสดุประกอบการเรียนการสอน และเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนซึ่งมีความแตกต่างทางพื้นฐานความรู้และสติปัญญาได้เรียนในเรื่องเดียวกัน และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ในทางเดียวกัน (Shores, 1960:50) จากการวิจัยของชัยรัตน์ ชลวิถี (2520:206-207) พบว่า นักเรียนได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของหนังสือแบบเรียนที่ใช้อยู่เพราะสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

เนื่องจากหนังสือแบบเรียนเป็นสื่อที่มีจำนวนมากกว่าหนังสือประเภทอื่นในห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. กล่าวคือ โดยเฉลี่ยมีประมาณ 1000 เล่มต่อโรงเรียน (สุขุม เฉลยทรัพย์,

สัมภาษณ์) ได้จากสปช. จัดสรรให้ร้อยละ 30 ของจำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียน และจากที่กรมวิชาการแจกให้ เป็นต้น ระบบการจัดหมู่จึงมีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการและการเข้าถึงหนังสือแบบเรียน (Miller, 1988:3899) ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในฐานะเป็นแหล่งความรู้เบื้องต้น จึงควรมีระบบการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนที่เหมาะสม สะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุด และง่ายต่อการปฏิบัติงานของครูบรรณารักษ์กลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์

ครูบรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน (ยุพิน เตชะมณี, 2528:12) มีเพียงร้อยละ 26.31 เท่านั้นที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ทั้งทั้งงานด้านการจัดหมวดหมู่เป็นงานสำคัญ จำเป็นต้องใช้บรรณารักษ์ที่เรียนรู้ทางบรรณารักษศาสตร์มาโดยตรง จึงจะสามารถจัดหมู่ได้อย่างมีคุณภาพ (ลอง ใจชื่น, 2520:114)

ปัจจุบันการจัดหมู่ที่ใช้ในห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แบบใหญ่ๆ คือ

1. ระบบทศนิยมดิวอี้ เป็นการจัดหมู่โดยแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น 10 หมวดใหญ่ ใช้เลข 000-900 เป็นสัญลักษณ์แทนเนื้อหาวิชา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 10 หมู่และ 10 หมู่ย่อยได้ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีตารางช่วยต่าง ๆ และดรชนัสมันต์ ช่วยให้ความสะดวกยิ่งขึ้น
2. การจัดหมู่แบบสัญลักษณ์สี่ เป็นการที่ใช้สี่เป็นสัญลักษณ์แทนเนื้อหาหมวดใหญ่ ๆ เป็นการจัดกลุ่มหนังสือประเภทเดียวกันไว้ด้วยกัน สีที่สีหนังสือจะช่วยให้ผู้ใช้สังเกตเห็นง่าย ทำให้ค้นหาสะดวก เหมาะสำหรับห้องสมุดขนาดเล็กที่มีหนังสือจำนวนไม่มาก
3. การจัดหมู่แบบกลุ่มประสบการณ์* เป็นการจัดหมู่โดยใช้อักษรย่อตามสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอนของ สปช. ซึ่งแบ่งออกได้ 5 กลุ่มวิชา คือ

ทภค	แทน	กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ภาษาไทย
สปช	แทน	กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
สสน	แทน	กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
กพอ	แทน	กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
กพค	แทน	กลุ่มประสบการณ์พิเศษ
4. การจัดหมู่แบบผสม เป็นการที่ใช้ผสมกันระหว่างระบบทศนิยมดิวอี้และแบบกลุ่มประสบการณ์เข้าด้วยกัน มีการกำหนดเลขหมู่แบบดิวอี้ใช้ควบคู่ไปกับการจัดหมู่แบบกลุ่มวิชา

* ระบบนี้ครูบรรณารักษ์นิยมเรียกโดยย่อว่า การจัดหมู่แบบ สปช.

การจัดหมู่ที่ใช้ในห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนทั้ง 4 แบบนี้ ครูบรรณารักษ์สามารถเลือกใช้การจัดหมู่แบบใดแบบหนึ่งได้ ตามความจำเป็นและความต้องการ (บุญเลิศ ยิ้มแย้ม, สัมภาษณ์) จึงทำให้มีการใช้การจัดหมู่ที่หลากหลายกันออกไป การจัดหมู่หนังสือแบบเรียนแต่ละแบบที่ครูบรรณารักษ์เลือกใช้ใช้นั้นต่างก็มีข้อดีข้อจำกัดมากน้อยแตกต่างกันไป ยิ่งขาดการศึกษาว่าการจัดหมู่แบบใด จะมีความเหมาะสมกับสภาพของห้องสมุดโรงเรียนของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน สปช. เขตการศึกษา 1 ครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาให้กับครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน สปช. เพื่อเลือกระบบการจัดหมู่ที่มีข้อบกพร่องน้อยที่สุดและเหมาะสมกับห้องสมุดโรงเรียน สปช. มากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพ ของการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนที่ใช้ในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 1

สมมติฐาน

1. การจัดหมู่ที่เหมาะสมสำหรับหนังสือแบบเรียนในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คือ การจัดหมู่แบบกลุ่มประสบการณ์ (สปช.)
2. ความรู้และประสบการณ์ของครูบรรณารักษ์มีผลต่อการใช้ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สปช. ในเขตการศึกษา 1

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรเหตุ	ได้แก่	- ขนาดของโรงเรียน
- ครูบรรณารักษ์ (ความรู้, ประสบการณ์)
ตัวแปรตาม	ได้แก่	- ระบบการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดโรงเรียน สปช.
- ซึ่งแบ่งเป็น 4 แบบ คือ

1. ระบบทศนิยมดิวอี้
2. แบบสัญลักษณ์สี่
3. แบบกลุ่มประสบการณ์
4. แบบผสมระหว่างระบบทศนิยมดิวอี้กับแบบกลุ่มประสบการณ์

ประชากร คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. เขตการศึกษา 1 แบ่งออกตามกลุ่มโรงเรียน ได้ดังนี้

1. นครปฐม	33	กลุ่มโรงเรียน
2. นนทบุรี	20	"
3. ปทุมธานี	23	"
4. สมุทรสาคร	14	"
5. สมุทรปราการ	20	"

รวม 110 กลุ่มโรงเรียน

การศึกษาจะศึกษาจากประชากรทั้งหมด 110 กลุ่มโรงเรียน อาศัยการแบ่งกลุ่มโรงเรียนตามโครงการห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สปช. ซึ่งมีการจัดกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยมีโรงเรียนที่อยู่ศูนย์กลางของพื้นที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่ม เรียกว่าห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน เพื่อความร่วมมือกัน และแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แบบใหญ่ๆ โดยศึกษาถึงวิธีการจัดหมู่หนังสือเฉพาะหนังสือที่เป็นแบบเรียนเท่านั้น เพื่อนำรูปแบบต่างๆ ที่ได้มาเปรียบเทียบประสิทธิภาพ และความยากง่ายในการจัดหมู่ ความสะดวกในการใช้ ตลอดจนศึกษาความต้องการรูปแบบการจัดหมู่ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน สปช.

2. การศึกษาครั้งนี้โดยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการจัดหมู่หนังสือของบรรณารักษ์ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. ในเขตการศึกษา 1 ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด คือ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร และสมุทรปราการ โดยการจัดรวมโรงเรียนในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ประมาณ 7 - 10 โรงเรียน เท่ากับ 1 กลุ่มโรงเรียน ตามโครงการห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สปช. ในเขตการศึกษา 1 จะได้ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนทั้งสิ้น 110 กลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อความมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้หรือใกล้เคียงที่ได้บ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

2. เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีการศึกษารูปแบบการจัดหมู่หนังสือแบบต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียน สปช. โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และติดต่อให้เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นผู้ออกจดหมายขอความร่วมมือกรอกแบบสอบถาม ส่งไปยังครูบรรณารักษ์ 110 กลุ่มโรงเรียน การส่งแบบสอบถาม ผู้ส่งแบบสอบถามจะขอความร่วมมือจาก สำนักงานประถมศึกษาจังหวัด เป็นผู้ส่งแบบสอบถามให้อีกต่อหนึ่ง และให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถาม ซึ่งติดแสตมป์และจ่ายนำถึงผู้รับส่งกลับคืนมาทางไปรษณีย์

แบบสอบถาม มี 3 ตอน

- ตอนที่ 1 ถามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ 2 ถามเรื่องระบบการจัดหมู่ที่ใช้อยู่ปัจจุบัน วิธีการจัดหมู่ และความเห็นที่มีต่อระบบนั้นๆ
 ตอนที่ 3 ถามถึงความต้องการรูปแบบการจัดหมู่หนังสือและเหตุผล

3. นำข้อมูลที่ได้รับจากการสอบถามมาวิเคราะห์ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้สูตร

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N}\right]^2}$$

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องของการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนที่ใช้อยู่ในห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สปช. ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการให้เลขหมู่หนังสือแบบเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งครูบรรณารักษ์ประสบ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของครูบรรณารักษ์นี้ จะเป็นแนวทางสำหรับห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สปช. ทั้งประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพห้องสมุดของตนมากที่สุด

อธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สปช. หมายถึง ห้องสมุดที่ตั้งอยู่ ณ โรงเรียนที่ทำการกลุ่ม หรือสำนักงานกลุ่ม มีหน้าที่ให้บริการและประสานงานห้องสมุดโรงเรียนทุกแห่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มโรงเรียนนั้น ๆ ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนอาจจัดตั้งร่วมกับห้องสมุดโรงเรียนหรือจัดแยกเป็นห้องสมุดเอกเทศอีกแห่งหนึ่งภายในบริเวณโรงเรียนที่ทำการกลุ่มได้ตามความเหมาะสม ประกอบด้วยคณะทำงานของศูนย์วิชาการและห้องสมุดกลุ่ม ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนที่ตั้งสำนักงานกลุ่ม	เป็นที่ปรึกษา
2. หัวหน้าสำนักงานกลุ่ม	เป็นหัวหน้าคณะทำงาน
3. ครูวิชาการกลุ่ม	เป็นคณะทำงาน
4. เจ้าหน้าที่ห้องสมุดโรงเรียนทุกโรงเรียน	เป็นคณะทำงาน
5. บุคลากรอื่นที่เหมาะสม	เป็นคณะทำงาน
6. ครูวิชาการสำนักงาน	เป็นคณะทำงานและ
เลขานุการ

ครูบรรณารักษ์ หมายถึง ครูผู้สอนวิชาใดๆ และมีหน้าที่รับผิดชอบงานห้องสมุด โดยทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ในขณะเดียวกันด้วย

การจัดหมู่หนังสือ หมายถึง การจัดแบ่งหมวดหมู่หนังสือตามเนื้อหาวิชา โดยใช้สัญลักษณ์ซึ่งอาจจะเป็นตัวเลข ตัวอักษร สี หรือ อื่นๆ แทนเนื้อหาวิชาที่จัดแบ่ง

ระบบทศนิยมดิวอี้ หมายถึง การจัดหมู่หนังสือโดยการกำหนดเลข 000-900 แทนเนื้อหาวิชาสาขาต่างๆ ทั้ง 10 หมวดใหญ่ คือ 000 แทนหมวดทั่วไป, 100 แทนหมวดปรัชญา, 200 แทนหมวดศาสนา, 300 แทนหมวดสังคมศาสตร์, 400 แทนหมวดภาษาศาสตร์, 500 แทนหมวดวิทยาศาสตร์, 600 แทนหมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์, 700 แทนหมวดศิลปกรรมและการบันเทิง, 800 แทนหมวดวรรณคดี, 900 แทนหมวดประวัติศาสตร์ ในหมวดใหญ่ยังสามารถแบ่งเป็น 10 หมู่ และ 10 หมู่ย่อยได้อีก นอกจากนี้ยังประกอบด้วยตารางช่วย 7 ตาราง ได้แก่ ตารางเลขแสดงวิธีเขียน ตารางเลขภูมิศาสตร์ ตารางเลขวรรณกรรม ตารางเลขทฤษฎีทางภาษา ตารางเลขเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์และสัญชาติ ตารางเลขภาษา และตารางเลขกลุ่มบุคคล ระบบทศนิยมดิวอี้มีตรรกะที่สัมพันธ์ ช่วยให้การให้เลขหมู่สะดวกขึ้น เป็นระบบที่มีผู้ใช้กันแพร่หลาย

การจัดหมู่แบบสัญลักษณ์สี หมายถึง การใช้สีเป็นสัญลักษณ์แทนเนื้อหาวิชาที่จัดแบ่งอย่างกว้าง เช่น กำหนดให้สีเขียวแทนหมวดสังคมศาสตร์ สีเหลืองแทนหมวดศาสนา เป็นต้น ผู้ใช้หนังสือจะสังเกตเห็นสีที่สันหนังสือเป็นหลักในการค้นหาหนังสือ สะดวกกับการค้นหาหนังสือที่มีจำนวนไม่มาก

การจัดหมู่แบบกลุ่มประสบการณ์ หมายถึง การจัดหมู่หนังสือที่แยกตามเนื้อหาวิชา โดยใช้
อักษรย่อ แบ่งได้เป็น 5 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์, ภาษาไทย), กลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิต(สปช.) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย(สสน.), กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
(กพอ.) และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (กพศ.)

การจัดหมู่แบบผสม หมายถึง การใช้สัญลักษณ์ร่วมกันระหว่างระบบทศนิยมดิวอี้และแบบกลุ่ม
ประสบการณ์ โดยการรวมวิธีการจัดหมู่ทั้งสองแบบนี้เข้าไว้ด้วยกัน

หนังสือแบบเรียน หมายถึง หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน
มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุด
ก็ได้ และอาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน คือ หนังสือเรียน แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสือประกอบ
การเรียน เป็นต้น หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่บังคับใช้ที่โรงเรียนอาจกำหนดให้นักเรียนทุกคน
จัดหามาไว้ใช้ประจำตัวได้

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในต่างประเทศ

Margaret Elizabeth Bergman Lane (1967:3069-3070A) ได้ทำการศึกษา
ในระดับปริญญาเอกโดยศึกษาเปรียบเทียบสภาพห้องสมุดโรงเรียน ในรัฐOregon กับมาตรฐานของ
รัฐและของชาติ โดยต้องการทราบแนวทางในการจัดห้องสมุด บุคลากร สิ่งพิมพ์ อาคาร
สถานที่ ครุภัณฑ์ การบริการและการบริหารห้องสมุดโรงเรียน ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า
ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังต้องการการปรับปรุง ห้องสมุดจำนวนน้อยแห่งที่มีอุปกรณ์ทันสมัย งบประมาณ
เพียงพอและให้บริการที่ดีแก่ครูและนักเรียน

ในปี ค.ศ.1974 Yuniz Aziz Mohamed ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความร้
และภาษาที่มีผลกระทบต่อการจัดหมู่หนังสือในห้องสมุด และได้พบว่าวิทยาการที่เกิดขึ้นใหม่ตลอด
เวลาประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่มีเกิดและมีตายเสมอนั้น เป็นปัญหาสำคัญของการจัดหมู่
หนังสือในห้องสมุด โครงสร้างของระบบการจัดหมู่หนังสือจะขึ้นอยู่กับวิทยาการในศตวรรษที่ 19
ความสอดคล้องทางการศึกษา และความเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ปีต่อมา Merle Edwin Lamson (1975) ส้ารวจความแตกต่างของระบบ
การวิเคราะห์เลขหมู่และตรวจสอบในลักษณะตัวอย่างเฉพาะ โดยตั้งสมมติฐาน 4 ประการ คือ
ประการแรก ไม่มีระบบการวิเคราะห์เลขหมู่ระบบใดที่เหมาะสมเพียงพอในปัจจุบัน ประการที่สอง
แม้จะมีผู้พยายามสร้างรูปแบบการวิเคราะห์เลขหมู่อย่างมีแบบแผนมาตั้งแต่อดีตก็ตาม แต่
ยังไม่มีผู้ใดสามารถพัฒนาระบบได้เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับใจต่อการทำงานขั้นตอนอื่นๆ ในห้องสมุด

ประการที่สาม ยังไม่มีรูปแบบใดได้รับความพอใจและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปได้ ประการสุดท้าย เนื่องจากรูปแบบเหล่านี้ยังไม่มีความเหมาะสม จึงยังเป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไขต่อไป จากข้อมูลที่มีผู้วิจัยศึกษาเพื่อประกอบข้อสมมติฐานต่างๆ พบว่า การที่จะสร้างระบบการวิเคราะห์ เลขหมู่ใหม่ๆ ขึ้นนั้น ยังเป็นไปไม่ได้ แม้จะเป็นระบบที่ใช้กันมานานแล้วก็ยังเห็นว่า เป็นระบบที่ไม่เหมาะสม ระบบการวิเคราะห์เลขหมู่ในปัจจุบันนั้นยุ่งยากมากและยังไม่สามารถแก้ไขใดๆ ได้ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันมีข้อจำกัดมากมายเกี่ยวกับเทคนิควิธี ความเข้าใจในระบบที่ลึกซึ้ง รวมถึงความไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องที่จะคงไว้และเรื่องที่จะเปลี่ยนแปลง ในระบบการวิเคราะห์เลขหมู่หนังสือได้อย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาเอกเกี่ยวกับผลกระทบของระบบการจัดหมู่ ที่มีต่อการจัดการและการเข้าถึงในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ทำการศึกษาโดย Ellen Lowe Miller (1988:3899) มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาความแตกต่างในการจัดการและการเข้าถึงของระบบการจัดหมู่หนังสือ 2 ระบบ ที่นำมาศึกษา คือ แบบ Elm's Classification System และ แบบ H.W. Wilson's "E" Classification สมมติฐานต่อไปนี้ไม่เป็นที่ยอมรับคือ 1) ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของการจัดการต่อการใช้ระบบการจัดหมู่ที่เฉพาะในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา 2) ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความสะดวกในการเข้าถึงต่อการใช้ระบบการจัดหมู่ที่เฉพาะในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า บรรณารักษ์ และบุคคลอาชีพอื่นในวงการบรรณารักษ์ รายงานว่า ระบบ Elm's Classification System เป็นระบบที่มีความเป็นอิสระ เป็นการทำให้ระบบเทคนิคอื่นทำให้ง่ายขึ้น จึงเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก ๆ เพราะระบบ Elm's Classification System เป็นระบบที่มีการเข้าถึงซึ่งส่งเสริมประสิทธิผลของการจัดการห้องสมุดโรงเรียน

จากการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ สรุปได้ว่า การจัดหมู่หนังสือในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา มีผลต่อการจัดการและการเข้าถึงทรัพยากรห้องสมุดโรงเรียน ดังนั้นห้องสมุดจึงควรเลือกใช้ระบบการจัดหมู่หนังสือที่เหมาะสม จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ใช้ห้องสมุด มนุษย์มีความพยายามที่จะพัฒนา ดัดแปลง เพื่อให้ได้ระบบการจัดหมู่ที่คาดว่าใช้งานง่ายและสะดวกต่อผู้ใช้ห้องสมุด อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของ Lamson ชี้ให้เห็นว่า แม้ในปัจจุบันระบบการจัดหมู่ที่ใช้กันอยู่จะเป็นระบบที่ไม่เหมาะสมก็ตาม แต่การสร้างระบบการจัดหมู่ขึ้นใหม่ก็ยังเป็นไปไม่ได้ ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดทางเทคนิค ความเข้าใจในระบบ วิชาการทางวิชาการและความเปลี่ยนแปลงทางภาษา ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดหมู่ได้ตลอดเวลา

การศึกษาวิจัยในประเทศ

ลอง ใจชื่น (2520:2, 10, 119) ทำการศึกษาการจัดตั้งศูนย์บริการทางเทคนิคของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมแบบประสม โดยคาดว่าประโยชน์ที่ห้องสมุดจะได้รับคือ หลีกเลี้ยงการทำงานซ้ำซ้อน ลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากร เพราะในจำนวนบรรณารักษ์เท่าเดิมจะสามารถมีเวลามากขึ้นในการวางแผนและดำเนินงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์ใหญ่มีความต้องการเกี่ยวกับศูนย์บริการทางเทคนิคในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่บรรณารักษ์และศึกษานิเทศก์ โดยต้องการให้ตั้งเป็นสำนักงานเอกเทศ ขึ้นอยู่กับหน่วยศึกษานิเทศก์ฝ่ายห้องสมุด กรมสามัญศึกษา โดยมีศึกษานิเทศก์ฝ่ายห้องสมุดเป็นผู้ดำเนินงาน ศูนย์นี้จะมีหน้าที่ให้บริการงานทางเทคนิคห้องสมุด ให้คำปรึกษาแนะนำแก่บรรณารักษ์ในเรื่องเกี่ยวกับห้องสมุดให้ข่าวสารการพัฒนาใหม่ ๆ ทางห้องสมุด ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามจะเห็นด้วยว่า การมีศูนย์บริการทางเทคนิคจะเกิดผลดี ช่วยแก้ปัญหาการทำบัตรรายการไม่ทัน ช่วยให้ห้องสมุดมีมาตรฐานเดียวกันเนื่องจากคุณภาพงานเทคนิคที่ศูนย์จัดทำออกมาเหมือนกัน ช่วยให้บรรณารักษ์มีเวลาปรับปรุงบริการห้องสมุดมากขึ้นและแก้ปัญหาการขาดแคลนบรรณารักษ์ได้

เฉลิมศรี เดตราชการ (2525:61-68) ศึกษาเรื่อง การใช้ประโยชน์ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและครูใช้ประโยชน์จากห้องสมุดในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมากที่สุด ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากห้องสมุด ส่วนอุปสรรคสำคัญในการใช้ประโยชน์จากห้องสมุด คือ วัสดุห้องสมุดมีไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ขาดแคลนครูบรรณารักษ์ที่มีความรู้ทางบรรณารักษ์ ขาดการประชาสัมพันธ์งานห้องสมุด และขาดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอื่นๆ อีกมาก

เหมวดี กาญจนสกุล (2528) ศึกษาการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผลการวิจัยพบว่า ประเภทหนังสือที่ครูมักใช้ค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ แบบเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มอื่นนอกเหนือจากเล่มที่ใช้เป็นประจำ พบว่าหนังสือมีไม่พอเพียงกับความต้องการของผู้ใช้และครูต้องการมีส่วนร่วมในการพิจารณาสั่งซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดร่วมกับบรรณารักษ์ ส่วนกลุ่มวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุดมากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ปี 2529 พวงพยอม ส่องทอง (2529) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดและการใช้ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ตามการรับรู้ของผู้จัด และผู้ใช้บริการ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดห้องสมุดปรากฏว่า ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสม หนังสือถูกจัดหมวดหมู่ด้วยระบบทศนิยมดิวอี้ จัดวางบริการบนชั้นเปิดและกำลังจัดทำบัตรรายการ ผู้บริหารโรงเรียนที่ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน

ตั้งอยู่จะเป็นผู้แต่งตั้งบรรณารักษ์และการให้ความช่วยเหลือของครู นักเรียนและประชาชน มีเพียงจำนวนน้อย และผลการวิจัยด้านการใช้ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน สรุปได้ว่า ครูและนักเรียนใช้ห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง ๆ ละน้อยกว่า 1 ชั่วโมง โดยที่ครูจะใช้ห้องสมุดเพื่อค้นคว้าประกอบการสอน ส่วนนักเรียนใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือเพิ่มเติมกลุ่มวิชาต่าง ๆ บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนภายในกลุ่มใช้เพื่อยืมกระเป่าหนังสือ* ไปใช้ในห้องสมุดโรงเรียนของตนเอง ส่วนหนังสือที่พบว่า ครูและนักเรียนใช้มากที่สุดคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยครูมอบหมายงานให้นักเรียนค้นคว้าเป็นกลุ่มและทำรายงาน ครูและนักเรียนให้บริการและกิจกรรมห้องสมุดในระดับปานกลาง แต่ครูใช้วัสดุสิ่งพิมพ์ในระดับปานกลาง ในขณะที่เด็กใช้วัสดุสิ่งพิมพ์ในระดับมาก ส่วนบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนภายในกลุ่มส่วนใหญ่ไม่ได้ให้บริการเหล่านั้นเลย

สรุปการศึกษาวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนนั้น ส่วนมากเป็นการศึกษาในด้านปัญหาและการดำเนินงาน การจัดและการใช้ห้องสมุด มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน และปัญหาด้านการบริหารงาน ซึ่งผลการศึกษาวิจัยมีความสอดคล้องกัน คือ ห้องสมุดโรงเรียนมีปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรไม่มีความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์และต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน ทำให้มีเวลาน้อยในการทำงานห้องสมุด อย่างไรก็ตามผลงานวิจัยของลอง ใจชื่นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะแก้ไขลงได้ด้วยการจัดตั้งศูนย์บริการทางเทคนิคซึ่งให้บริการทางด้านงานเทคนิค ทำให้ลดปัญหาการขาดแคลนบรรณารักษ์และการทำงานซ้ำซ้อนได้ ส่วนด้านการศึกษาเกี่ยวกับระบบการจัดหมู่หนังสือแบบเรียนในระดับห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาชั้นยังไม่มีการศึกษาวิจัยมาก่อนและควรจะมีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

* กระเป่าหนังสือ หมายถึง กระเป่าไม้ขนาดกว้าง 45 ซม. สูง 35 ซม. หน้า 15 ซม. ภายในบรรจุหนังสือที่คัดเลือกแล้วประมาณ 80 - 100 เล่มเพื่อเวียนกันยืมอ่านในโรงเรียนต่าง ๆ ในกลุ่มโรงเรียน